

Motion

1983/84:2581

Bertil Lidgard m. fl.

Förslag till polislag m. m. (prop. 1983/84:1119)

Allmänt

De lagar och regler som styr den polisiära verksamheten måste utformas så att de värnar om den enskildes rättssäkerhet och integritet, samtidigt som de måste ge polisen de nödvändiga befogenheter som krävs för att fullgöra sin uppgift i samhället.

Regeringens förslag till ny polislag har fått en balanserad utformning och i huvudsak har den mottagits positivt av en bred remissopinion.

Grunden har lagts för en bred demokratisk uppslutning omkring de lagar som skall reglera polisens verksamhet. På några punkter finns det dock skäl att anföra kritik.

Som ett allmänt påpekande kan sägas, att det hade varit fördelaktigt om tvångsmedelskommitténs slutbetänkande kunnat avvaktas och ett samlat grepp därmed kunnat tas på de viktiga tvångsmedlen.

Reslutatet blir att polisens tvångsmedel även fortsättningsvis kommer att återfinnas i flera olika lagar.

Begreppet polisman

i en polislag bör självfallet anges vad som avses med begreppet polisman. Detta är så mycket viktigare som begreppet tillerkänns betydelse i andra centrala lagar som t. ex. rättegångsbalken (RB). Under alla omständigheter bör han vara svensk medborgare och ha genomgått för polisyrket föreskriven utbildning.

Den närmare utformningen av utbildningen ankommer på regeringen att bestämma.

Rapporteftergift

Reglerna om rapporteftergift återfinns nu i Polisinstruktionen (PI) 12 §, där huvudregeln ålägger polismannen att, när han får kännedom om brott, vilket hör under allmänt åtal, avge rapport om detta till vederbörande förman så snart som möjligt.

Polismannen får dock underlåta avge rapport och nöja sig med påpekande eller erinran till den felande, om det för brottet inte är stadgat svårare straff än böter, och brottet med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet är obetydligt.

Moderata samlingspartiet delar föredragande statsrådets mening att huvudregeln i PI 12 § tas in i polislagen. Det är också enligt vår mening i hög grad angeläget att reglerna i PI 12 § om rapportteftergift också fogas till polislagen.

I propositionen föreslås att reglerna för rapportteftergift fortsättningsvis mindre skall bindas till de särskilda omständigheter som föreligger vid brottets begående och mera knyts till olika brott eller grupper av brott med även fängelse i straffskalan.

Den hittills gällande bestämmelsen i PI 12 § om grunderna för meddelande av rapportteftergift synes ha fungerat väl. Inga remissorgan har uttryckt en önskan om en förändring av rapportteftergiftsinstitutet i den riktning som anges i propositionen. Av detta drar vi slutsatsen att nuvarande regel i PI 12 § om rapportteftergift lämpligen bör överföras till polislagen. Vi föreslår därför att andra stycket i förslaget till polislag 9 § utgår och ersätts med PI 12 § st. 2.

Användning av våld

I polislagen 10 § anges i sex punkter de fall då en polisman skall vara berättigad att tillgripa våld, allt under iakttagande av behovs- och proportionalitetsprinciperna. Enligt vår mening är det viktigt att de olika fallen är noggrant preciserade och att de yttre ramarna för polisens rätt att använda våld förblir klart utstakade.

I stort sett finns inget att anmärka mot de föreslagna bestämmelserna som på de flesta punkter överensstämmer med regleringen i 24 kap. BrB.

I två avseenden finns dock skäl att ifrågasätta det föreslagna lagrummet. Den första anmärkningen syftar på regeln i punkt 3, att våld får tillgripas när "fråga är om att avvärja en straffbelagd handling".

Motsvarigheten till denna bestämmelse i gällande lagstiftning är regeln i 24 kap. 1 § BrB, att man handlar i nödvärn när man söker "avvärja ett påbörjat eller överhängande brottsligt angrepp på person eller egendom". Denna avgränsning utesluter bl. a. allehanda brott av ordningskaraktär — däribland överträdelse av olika trafikregler — som inte kan sägas direkt riktas mot vare sig person eller egendom.

Den i propositionen föreslagna bestämningen synes i princip omfatta även dessa brott. Såvitt vi kan förstå ger den föreslagna regleringen, till skillnad från den nu gällande, en principiell rätt för en polisman att ingripa med våld mot en gångtrafikanter som överträder trafikreglerna och dessutom möter polismannens anmaning att följa reglerna med motstånd.

Enligt vår mening bör våld få tillgripas i sådana situationer endast undantagsvis. Det bör vara fullt möjligt att omformulera regeln i punkt 3 så att den överensstämmer med nu gällande rätt.

Vår andra anmärkning riktas mot den föreslagna polislagens 10 § punkt 6. När det gäller den närmare utformningen av reglerna för polisens

befogenhet att använda våld är det nödvändigt att så långt möjligt är detaljerat utforma de situationer när sådant våld får användas. Polisberedningen konstaterar också att det inte kan godtas att polisen ges en generell fullmakt att utnyttja våld såsom en utväg i sista hand.

Det förslag som återfinns i propositionen PL 10 § punkt 6 avslutar paragrafen med en allmänt formulerad bestämmelse för att klara undantagssituationer. Enligt vår mening uppnås inte något annat än att den av beredningen förkastade tanken på en generalklausul återkommer med endast den skillnaden att exemplifieringen har tagits in i lagtexten.

De typfall som föreslagits i punkterna 1—5 i den föreslagna 10 § är i sig mycket allmänt formulerade och täcker, såvitt vi kan finna tillsammans med övriga rättsregler, alla de fall då våldsanvändning kan vara befogad.

Att därutöver införa den allmänna befogenheten enligt punkt 6 skulle, även om den är avsedd för "klara undantagssituationer", vara att gå för långt.

Alla de invändningar som polisberedningen anför mot att införa en generalklausul kan anföras också mot denna punkt. Vi föreslår därför att punkt 6 10 § PL utgår ur lagförslaget.

Skyddsvisitation

Den föreslagna regeln om skyddsvisitation tillstyrks. I anslutning till denna regel kan det finnas anledning att fästa avseende vid de förslag som framförts av några remissinstanser om nödvändigheten av en regel som ger utrymme för skyddsvisitation i förebyggande syfte.

Den utveckling som iakttagits under senare år med ett våld som allt oftare innehåller tillhyggen är ett dystert men tyvärr nödvändigt konstaterande.

I anledning härav har riksdagen antagit ett lagförslag (prop. 1982/83:89) om rätt att förverka vissa farliga föremål m. m.

I propositionen (1982/83:89) på s. 19 har departementschefen angett att "frågan om polisens möjligheter att företaga visitation utan samband med brottsutredning kommer således att behandlas i det fortsatta arbetet på en ny polislag".

Inte minst har en utvidgad regel i syfte att förebygga våld med tillhyggen en viktig praktisk betydelse vid t. ex. stora idrottsevenemang och stora popkonsert. Den nya lagen "om rätt att förverka vissa farliga föremål m. m." förutsätter att någon bär föremålet synligt. Om detta inte är fallet, vilket torde vara det normala, kan polisen inte beslagta farliga tillhyggen. Lagen ger inte polisen någon rätt att företa kroppsvisitation för eftersökande av sådana föremål.

Vi anser mot den bakgrunden att polislagen kompletteras med en bestämmelse som ger polisman rätt att vid särskilda tillfällen kroppsvisitera

personer för eftersökande av farliga föremål som kan tänkas bli föremål för förverkande.

Okonventionella spaningsmetoder

Omkring de av föredragande statsråd preciserade principerna för spaningsarbete torde råda en bred enighet. Vi delar statsrådets principiella resonemang när det gäller tanken att inte lagfästa dessa principer. Det är fullt acceptabelt att dessa uttalas klart och entydigt i denna proposition.

Ehuru reglerna tycks vara enkla och klara påkallar dock arbetet inom tvångsmedelskommittén omkring frågeställningen om "överskottsinformation" en del motsägelser som bör föranleda förslag till ändringar i polislagen i anslutning till regeringens förslag i anledning av tvångsmedelskommitténs betänkande.

Enligt vår mening står huvudregeln om "att polisen aldrig av spaningskäl får underlåta vidtagna föreskrivna åtgärder mot brott eller för brott misstänkt person" i strid med principen om att erhållen "överskottsinformation" vid brottsspaning inte får utnyttjas.

Det är för det dagliga polisarbetet av stor betydelse om denna fråga erhåller en klar och entydig lösning vid den kommande behandlingen av tvångsmedelskommitténs förslag.

Övriga frågor

När misstänkt trafikonykter person stoppats av polis skall han medföras till polisstation för blodprovstagning m. m. Den rättsliga grunden för detta medförande är inte klarlagd. Vi anser att denna fråga bör beaktas i samband med att förslaget till polislag behandlas. Det synes lämpligt att grunden för medförandet till blodprovstagning skrivs in i rättegångsbalken 28 kap. 13 §.

Det bör ankomma på vederbörande utskott att utarbeta erforderliga författningstexter.

Hemställan

Med stöd av vad som ovan anförts hemställs

1. att riksdagen beslutar komplettera förslaget till polislag med en definition av begreppet polisman,
2. att riksdagen beslutar komplettera förslaget till polislagens 9 § med nuvarande stadganden i PI 12 § om regler för rapporteftergift,
3. att riksdagen beslutar att förslaget till polislagens 10 § punkt 3 omarbetas i enlighet med motionen och nu gällande stadganden i 24 kap 1 § BrB,

4. att riksdagen beslutar att förslaget till polislagens 10 § punkt 6 utgår,
5. att riksdagen beslutar komplettera förslaget till polislagens 19 § med ett stadgande om rätt för polisman att företa skyddsvisitation för eftersökande av föremål som kan tänkas bli föremål för förverkande utan samband med brottsutredning,
6. att riksdagen beslutar att stadgandet i 28 kap. 13 § BrB byggs ut med ett stadgande om rättsgrunden för medtagande av en för rattonykterhet misstänkt.

Stockholm den 20 mars 1984

BERTIL LIDGARD (m)

BJÖRN KÖRLOF (m)

ARNE SVENSSON (m)

SVEN MUNKE (m)

INGER WICKZÉN (m)

GÖRAN ERICSSON (m)

ANITA BRÅKENHJELM (m)

STEN ANDERSSON (m)

i Malmö

PER-OLOF STRINDBERG (m)

MONA SAINT CYR (m)

ALLAN EKSTRÖM (m)

NIC GRÖNVALL (m)

MARGIT GENNSER (m)

GUNNEL LILJEGREN (m)